

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА СУЧАСНИХ ФАХІВЦІВ

УДК 378.147:364-443

DOI <https://doi.org/10.12958/1817-3764-2026-2-143-152>

Глядик Богдан Миколайович,

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
спеціальність 231 «Соціальна робота»

Тернопільського національного педагогічного

університету імені Володимира Гнатюка,

м. Тернопіль, Україна.

glyadykbohdan@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0006-7498-370X>

СТРУКТУРНІ СКЛАДОВІ СОЦІОКОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ

Постановка проблеми. У реаліях сучасного глобалізованого та швидкозмінного світу результативна комунікація виступає однією з ключових передумов стабільного розвитку суспільства, збереження соціальної рівноваги та узгодження взаємодії між різними соціальними спільнотами. Зростання культурної різноманітності, загострення соціальних суперечностей, активне впровадження цифрових комунікаційних технологій і трансформація традиційних соціальних інститутів актуалізують потребу в підготовці фахівців, здатних ефективно функціонувати в системі міжособистісних взаємодій «людина – людина». Водночас успішне виконання цих професійних завдань є неможливим без належного рівня соціокомунікативної компетентності, що забезпечує здатність встановлювати й підтримувати контакт, вести конструктивний діалог, запобігати конфліктам, здійснювати переконувальний вплив, мотивувати та формувати довірливі відносини. У цьому контексті проблема формування соціокомунікативної компетентності майбутніх фахівців соціальної сфери набуває особливої актуальності.

У науковій теорії та практиці соціокомунікативна компетентність розглядається як складний багатовимірний психолого-педагогічний феномен, який інтегрує знання

соціальних норм і правил взаємодії, уміння адекватно застосовувати вербальні та невербальні засоби спілкування, готовність до конструктивної взаємодії з різними соціальними групами та типами особистостей, навички саморегуляції, а також розвиненість емпатії, толерантності й емоційного інтелекту. Вона відзначається гнучкістю, адаптивністю та професійною спрямованістю, оскільки діяльність фахівців соціальної сфери відбувається в умовах підвищеної соціальної відповідальності, емоційного напруження та невизначеності. Разом із тим у системі професійної підготовки нерідко домінує орієнтація на теоретичні й нормативно-правові знання, тоді як розвиток соціокомунікативних умінь здійснюється несистемно й недостатньо цілеспрямовано. Це зумовлює потребу в подальшому поглибленого вивчення соціокомунікативної компетентності фахівців соціальної сфери, адже саме вона є ключовим інструментом: формування довіри, профілактики конфліктів, ефективної міжвідомчої взаємодії, забезпечення якості соціальних послуг.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У працях сучасних науковців висвітлюється широкий спектр проблем, пов'язаних із формуванням соціокомунікативної компетентності фахівців різних галузей у системі вищої

освіти. Зокрема, досліджується зміст і тлумачення поняття «соціально-комунікативна компетентність» у межах сучасної наукової парадигми (Айзенбарт, 2017), особливості розвитку комунікативних здібностей майбутніх спеціалістів у контексті сучасного освітнього процесу (Мищенко, 2019), проблематика становлення комунікативної культури молоді (Обдула, 2019), а також гуманістичні орієнтації в питанні формування комунікативної культури майбутніх фахівців, що дозволить не лише полегшити процес їхньої професійної адаптації, а й сприятиме ефективній реалізації знань, вмінь і навичок спілкуватися й досягати взаєморозуміння при виконанні професійних і соціальних функцій (Поморова, 2019) та підготовки майбутніх соціальних працівників у педагогічних університетах (Годлевська, 2007). При цьому необхідно відмітити, що поняття «соціокомунікативна компетентність соціального працівника – це комплекс знань, навичок та особистісних якостей, що дозволяє ефективно взаємодіяти з людьми, розуміти їхні потреби та проблеми, будувати довірливі стосунки та сприяти соціальній адаптації клієнтів, забезпечуючи якісне надання допомоги та послуг у різноманітних соціальних контекстах, від індивідуальних до групових та громадських» (Глядик, Петришин, Кульчицький, Кульчицький, 2024). Саме тому на сьогодні є необхідним обґрунтування структурних компонентів соціокомунікативної компетентності.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Питання формування соціокомунікативної компетентності майбутніх фахівців соціальної сфери і надалі залишається недостатньо розв'язаним. Актуальною є потреба в удосконаленні системи професійної комунікації та соціальної взаємодії фахівців соціальної сфери (соціальних педагогів, соціальних працівників, психологів, медиків, фахівців соціальних служб), що зумовлює необхідність пошуку й упровадження нових методів і організаційно-педагогічних умов, спрямованих на розвиток соціокомунікативної компетентності. У цьому контексті постає потреба у визначенні ключових категорій

соціокомунікативної компетентності та аналізі її структурних складових.

Мета статті полягає у визначенні та аналізі структурних складових соціокомунікативної компетентності фахівців соціальної сфери.

Виклад основного матеріалу. У науковій літературі на сьогодні представлено широкий спектр компонентів, які відносять до соціокомунікативної компетентності. Зокрема, Л. Березовська виділяє: загальнокультурні компоненти, що передбачають здатність до самонавчання, оволодіння новими знаннями та навичками і їхнє використання на практиці, а також соціальну взаємодію з урахуванням морально-правових і загальнокультурних норм; соціально-особистісні компоненти, що включають здатність до критичного мислення, самовдосконалення, високу мотивацію до професійної діяльності, готовність до соціальної взаємодії, адаптацію до нових ситуацій і професійну мобільність; інструментальні компоненти, що визначають навички роботи з інформацією, її аналізу та презентації результатів; організаційно-управлінські компоненти, що передбачають наявність лідерських якостей, уміння керувати колективом, планувати та організовувати комунікаційні процеси; комунікативно-мовленнєві компоненти, які охоплюють здатність до усної та письмової комунікації рідною та іноземними мовами, володіння засобами професійного спілкування, ведення діалогу та міжособистісної комунікації (Березовська, 2020).

При цьому О. Варецька серед компоненти комунікативної компетентності майбутніх фахівців виділяє соціально-когнітивний, який передбачає усвідомлення соціальної значущості своєї професії, формування уявлень про соціальний світ як ціннісно-культурну, інтелектуальну та етичну систему, а також здатність застосовувати засоби комунікації для поширення морально-етичних і загальнолюдських цінностей у колективах та громадах; комунікативний компонент визначає значущість професійних комунікацій у діяльності фахівця соціальної сфери, охоплюючи здатність налагоджувати ефективні взаємини з клієнтами, колегами, соціальними інституціями, аналізувати і проектувати комунікативні процеси з урахуванням

соціально-професійного довкілля і потреб громади; організаційно-операційний компонент визначається вмінням планувати, прогнозувати та структурувати комунікативну діяльність, використовувати психолого-педагогічні та комунікативні технології у процесі взаємодії, здійснювати контроль за досягненням цілей соціальної роботи, а також забезпечувати ефективність групових і колективних процесів; рефлексивний компонент охоплює мотивацію до самопізнання, самовдосконалення у соціально-комунікативній сфері, готовність брати на себе відповідальність за прийняття рішень, здатність самостійно аналізувати і вирішувати професійні проблеми (Варецька, 2015).

У дослідженні Н. Василенко, присвяченому формуванню соціокомунікативної компетентності керівників профільних загальноосвітніх навчальних закладів у системі післядипломної освіти, виділено такі основні компоненти: аксіологічний, когнітивний, діяльнісно-технологічний та професійний. Так, діяльнісно-технологічний компонент визначає компетентність у виконанні професійних завдань, формує здатність застосовувати знання та навички у конкретних соціальних ситуаціях, забезпечує ефективність управлінської та організаційної діяльності; професійний компонент передбачає опанування базових професійних компетенцій, необхідних для виконання соціально значущих функцій; аксіологічний компонент визначає формування духовних, моральних, естетичних і загальнокультурних цінностей особистості, слугує основою мотивації професійних дій, забезпечує реалізацію програми соціальної поведінки та інтеграцію цінностей у професійній діяльності; когнітивний компонент охоплює психологічні процеси пізнання, засвоєння теоретичних знань та усвідомлення сутності професійної діяльності, а також значення розвитку соціокомунікативної компетентності майбутніх фахівців соціальної сфери (Василенко, 2014).

Дослідниця О. Ковальова, провівши аналіз наукової літератури, виокремила такі компоненти соціальної компетентності майбутніх фахівців соціальної сфери: когнітивний, емоційно-вольовий, ціннісний, мотиваційний, комунікативний та діяльнісний. У свою чергу,

комунікативна компетентність охоплює лінгвістичний, соціолінгвістичний, дискурсивний і прагматичний компоненти. Мотиваційний компонент відображає ціннісне ставлення до людини як до вищої соціальної цінності, прояв співчуття, емпатії, готовності надавати допомогу та підтримку. Когнітивний компонент охоплює процес пізнання особистості клієнта чи колеги, розуміння їхніх потреб, інтересів і психоемоційного стану, а також знання про соціальні структури та процеси у суспільстві, що забезпечує ефективну соціальну взаємодію. Діяльнісний компонент відповідає за вибір адекватних правил поведінки, стратегій та методів спілкування в професійній діяльності. У межах комунікативної компетентності лінгвістичний компонент передбачає знання мови, її фонетичні, лексичні та граматичні особливості; соціолінгвістичний компонент забезпечує застосування мови у різних соціокультурних контекстах; прагматичний компонент цієї компетентності охоплює здатність ефективно використовувати невербальні засоби комунікації (Ковальова, 2018).

До структурних компонентів соціальної компетентності молоді Н. Левус виділяє такі: 1) цілеспрямованості та мотивації: здатність брати на себе персональну відповідальність, контролювати свою діяльність, досягати поставлених цілей, брати участь у прийнятті рішень, планувати, аналізувати та коригувати діяльність; 2) орієнтації на іншу людину: здатність розуміти інших людей, враховувати їхні потреби та погляди, проявляти співпереживання, прогнозувати поведінку оточуючих, контролювати власні емоції; 3) соціальної мобільності: готовність досліджувати соціальне середовище, розвивати професійні компетенції, впроваджувати нові ідеї та технології у професійній діяльності (Левус, 2011).

О. Пасічник вважає, що соціальна компетентність майбутніх фахівців соціальної сфери охоплює такі складники: комунікативну компетентність (знання культурних норм і правил, доцільність висловлювань, здатність варіативно інтерпретувати інформацію, вміння вирішувати і регулювати конфлікти, здатність чітко і повно виражати власні думки),

організаційно-лідерську компетентність (здатність впливати на думки та поведінку колективу або окремих осіб, вміння організувати ефективну групову взаємодію, домовлятися, брати на себе відповідальність за прийняті рішення; узгоджувати власні дії з цілями групи; управляти міжособистісними відносинами, застосовувати конструктивні способи поведінки в нестандартних ситуаціях, проявляти організаторські здібності) та Я-компетентність (самосвідомість і саморегуляція, рефлексія, самоаналіз, знання власних особливостей, розуміння причин власної поведінки, здатність до саморегуляції емоцій і дій; володіння методами самовираження і саморозвитку; здатність до аналізу та оцінки соціальної ситуації) (Пасічник, 2013).

На думку Л. Романовської, комунікативна компетентність майбутніх соціальних педагогів охоплює чотири компоненти: мотиваційний, когнітивний, особистісний та поведінковий. При цьому мотиваційний компонент визначає потребу у позитивних контактах, мотиви розвитку комунікативних навичок, установку на взаємодію з іншими; когнітивний компонент охоплює соціальне сприйняття, мислення, когнітивний стиль, аналітичні, рефлексивні здібності; особистісний компонент відображає мотиви та прагнення до обміну інформацією, людські цінності, уявлення про співвідношення себе та оточуючих, толерантність, готовність сприймати, оцінювати та діяти в різних соціальних ситуаціях; поведінковий компонент охоплює прояви знання про закони спілкування, особисті якості та емоції учасників взаємодії в реальній комунікації (Романовська, 2013).

О. Низовець структурує комунікативні якості особистості у такі блоки: здатність до повного сприйняття особистості іншої людини, спостережливість і швидка реакція в конкретних ситуаціях; здатність розуміти внутрішні властивості та особливості особистості, проникати в її духовний світ, проявляти психологічну інтуїцію та гуманістичну спрямованість; здатність до емпатії, співпереживання і готовності надати допомогу; здатність до самоаналізу власного психоемоційного стану і поведінки; здатність до самоконтролю

і регуляції процесу спілкування, вміння слухати, встановлювати контакт, вести бесіду, переконувати та викликати довіру у співрозмовника (Низовець, 2011).

Вважаємо, що соціокомунікативна компетентність набуває особливого значення для майбутніх фахівців соціальної сфери (соціальних педагогів, соціальних працівників, психологів, медиків, фахівців соціальних служб), оскільки вона визначає ефективність взаємодії з клієнтами, колегами, групами і соціальними інститутами. Комунікативні та міжособистісні навички фахівця соціальної сфери сприяють збору достовірної інформації про соціальні потреби, побудові довірливих взаємовідносин, реалізації соціальних проєктів та вирішенню конфліктних ситуацій. Результати досліджень В. Поліщук свідчать, що рівень комунікативної компетентності фахівця прямо корелює з ефективністю соціальної взаємодії та задоволеністю клієнтів. Підвищенню рівня соціокомунікативної компетентності сприяє систематичне навчання, розвиток емпатії, активне застосування методів конструктивної комунікації та навичок міжособистісної взаємодії (Поліщук, 2006).

Оскільки соціокомунікативна компетентність складається з двох взаємопов'язаних частин – соціальної та комунікативної – необхідно розглядати структуру не лише комунікативного, але й соціального компонентів. Ефективна діяльність у професійному середовищі та соціальному оточенні залежить від соціальної компетентності фахівця, яка охоплює комплекс знань, умінь і навичок, що визначають поведінку у різноманітних соціальних та професійних ситуаціях. Дослідження О. Карпенко показують, що рівень соціальної компетентності майбутніх фахівців соціальної сфери залежить від професійної активності, участі в наукових і практичних заходах, а також від педагогічної та волонтерської діяльності. Високий рівень сформованості соціальної компетентності спостерігається у студентів, які активно долучаються до досліджень, соціальних проєктів та практичної діяльності в суспільних інституціях (Карпенко, 2007).

Вивчаючи формування соціальної компетентності майбутніх психологів, науковці

А. Стьопкіна та І. Трубник виділяють такі компоненти: когнітивний, пов'язаний із сукупністю соціальних знань і навичок; поведінковий, що охоплює здатність співпрацювати, набувати соціальний досвід, функціонувати відповідно до вимог суспільства; ціннісно-мотиваційний, який пов'язаний із соціальними цінностями, потребами, інтересами та мотиваційними орієнтаціями у міжособистісних взаємодіях (Стьопкіна, Трубник, 2021).

Узагальнюючи досвід авторів-дослідників науковців, можна означити структурні складові соціокомунікативної компетентності майбутніх фахівців соціальної сфери, якими на нашу думку є мотиваційно-ціннісний, емоційно-вольовий, соціально-перцептивний та комунікативний компоненти.

1. Мотиваційно-ціннісний компонент визначається системою цінностей, мотивів, потреб, інтересів, соціальних установок, ціннісних орієнтацій та сформованими психологічними характеристиками особистості майбутнього соціального фахівця, що забезпечують ефективну професійну діяльність та взаємодію з клієнтами, колегами та соціальним оточенням. При цьому дослідниця Л. Петришин стверджує, що «мотивація майбутнього фахівця соціальної сфери може бути зовнішньою, що стимулює діяльність через керівництво, колектив або адміністративні стимули, та внутрішньою, що спрямована на усвідомлення значущості професійної праці і її соціальної цінності» (Петришин, 2013, с. 147).

Слід враховувати, що діяльність сучасного фахівця соціальної сфери характеризується низкою ціннісних орієнтацій, які забезпечують успішну реалізацію професійних функцій, сприяють розвитку професійної культури, інтегрують професіоналізм та внутрішні ціннісні характеристики особистості. Духовно-моральне підґрунтя діяльності охоплює емоційне співчуття, чесність, чуйність, толерантність, ввічливість, взаємодопомогу та повагу до інших. До цього переліку віднесемо й гуманістичні та етичні принципи, цінність життя та добробуту людини. Вказане передбачає розвиток у здобувачів освіти ціннісно-гуманістичного світогляду, готовності до соціальної

взаємодії, прагнення до саморозвитку та ефективного вирішення соціальних проблем. Звідси закономірно слідує, що підвищення рівня соціокомунікативної компетентності має базуватися на внутрішній мотивації та усвідомленні студентами значущості цієї характеристики для професійної діяльності. Основними завданнями науково-педагогічних працівників є: залучення студентів до проблеми формування соціокомунікативної компетентності, розвиток прагнення до особистісного та професійного самовдосконалення, формування позитивної установки до міжособистісної взаємодії, сприяння усвідомленню студентами своєї професійної ролі та функцій у соціумі, розвиток загальної комунікативної культури, створення позитивної навчальної атмосфери, яка стимулює ініціативу та активну участь у практичних завданнях (Стрельбицька, 2019).

2. Емоційно-вольовий компонент соціокомунікативної компетентності майбутніх фахівців соціальної сфери охоплює вольові якості, які сприяють ефективній професійній діяльності та взаємодії з клієнтами, колегами та соціальним оточенням. До таких якостей належать рішучість, впевненість у собі, самостійність, незалежність, ініціативність, сміливість, самоорганізація, зібраність, цілеспрямованість, врівноваженість, емоційна стійкість та ін. Такі якості-характеристики дають змогу фахівцеві соціальної сфери ефективно реагувати на різноманітні соціальні та професійні ситуації, вирішувати конфлікти та підтримувати продуктивне спілкування. Враховуючи, що діяльність фахівця соціальної сфери пов'язана зі значним інформаційним і емоційним навантаженням, важливим є ставлення спеціаліста до власного психічного та фізичного здоров'я. Добре регульовані емоційні стани сприяють не лише ефективній взаємодії з клієнтами та колегами, а й забезпечують працездатність та успішне виконання професійних завдань. Зокрема, професійна підготовка майбутніх фахівців соціальної сфери передбачає формування навичок зняття емоційного стресу, розвитку умінь вирішення конфліктних ситуацій, а також формування позитивного ставлення до професії, колег та клієнтів, що проявляється у толерантності,

гуманності та емпатії. Дослідник О. Лісовець відзначає, що розвитку вольових якостей сприяє впевненість у власних силах, організація навчального процесу, що передбачає формування емоційного досвіду, надання здобувачам освіти самостійності, уваги та поваги з боку педагогів. Найбільш ефективними методами є формування навичок подолання труднощів, стимулювання позитивного ставлення до навчання та професії, систематичне накопичення досвіду діяльності, що потребує залучення вольових зусиль. У процесі формування емоційно-вольової сфери у студентів розвиваються такі особистісні якості, як відповідальність за власну поведінку, самоконтроль у складних ситуаціях, емоційна стійкість, дотримання правил та порядок, самооцінка власної поведінки з огляду на суспільні потреби, а також здатність мобілізувати ресурси для виконання завдань (Лісовець, 2018, с. 254–256).

3. Соціально-перцептивний компонент соціокомунікативної компетентності майбутніх фахівців соціальної сфери охоплює сукупність знань про особливості психоемоційної діяльності людей, механізми формування відчуттів і сприйняття соціальних явищ, а також уміння розпізнавати і розуміти емоційний стан оточуючих. Вказане передбачає здатність вислухати співрозмовника, адекватно оцінити отриману інформацію та дати конструктивну відповідь, а також демонструвати повагу до поглядів, потреб і цінностей інших людей. Перцепція або сприйняття – це «процес відображення у свідомості людини об'єктів, явищ, процесів і ситуацій, що впливають на органи чуття. Відчуття формують базу, на основі якої розвивається сприйняття, яке є складнішим процесом, що забезпечує пізнання навколишнього середовища та формування цілісного образу предметів, явищ чи соціальних ситуацій» (Москаленко, 2008, с. 264). Для перцепції характерна предметність, що визначає відношення образів сприйняття до конкретних об'єктів, процесів або явищ дійсності. Вибірковість перцептивної діяльності проявляється у виокремленні певних об'єктів порівняно з іншими, що залежить від умов, у яких перебуває особистість, її досвіду, потреб, інтересів

і мотивів. Незважаючи на безпосередній вплив об'єкта на органи чуття, перцептивні образи завжди осмислюються, що передбачає розуміння сутності явища, аналіз, узагальнення та порівняння з уже відомими об'єктами.

Соціально-перцептивний компонент є невід'ємною частиною професійної компетентності майбутніх фахівців соціальної сфери, оскільки їхня діяльність передбачає тісну взаємодію з різними соціальними групами, потребує розуміння емоційного стану клієнтів, здатності до співчуття та побудови конструктивного діалогу. Важливим є формування у студентів умінь збирати інформацію про потреби, переживання і соціальний контекст життя клієнтів, що сприяє пошуку ефективних шляхів вирішення соціальних проблем. Оскільки соціально-перцептивна компетентність визначає здатність майбутніх фахівців соціальної сфери до ефективної міжособистісної взаємодії, побудови довіри, забезпечення підтримки та збереження психологічного комфорту клієнтів, то вважаємо, що такі професійні якості, як гнучкість комунікації, толерантність, емпатійність і рефлексивність, також забезпечують конструктивні соціальні взаємодії, сприяють пошуку рішень і підтримці соціального добробуту клієнтів.

4. Комунікативний компонент соціокомунікативної компетентності майбутніх фахівців соціальної сфери являє собою інтегративну структуру професійних умінь і навичок, спрямованих на ефективну взаємодію з людьми у різних соціальних контекстах. Основою цього компонента є розвиток здатності до цілеспрямованого та усвідомленого спілкування, що охоплює як вербальні, так і невербальні засоби передачі інформації. Володіння невербальними засобами комунікації забезпечує більш ефективну взаємодію та дає змогу фахівцеві соціальної сфери адекватно сприймати сигнали оточуючих.

Консультування як складова комунікації соціального працівника, як доводить Л. Романовська, охоплює уміння організувати професійне спілкування таким чином, щоб воно сприяло аналізу проблем клієнта, визначенню шляхів їх вирішення, а також мотивації до активної участі у процесі змін. Консультативна

взаємодія вимагає поєднання вербальних, невербальних і перцептивних навичок для досягнення ефективності. Зокрема, аргументація та переконання постають ключовими навичками, що дають змогу майбутньому фахівцеві соціальної сфери обґрунтовано представляти власні ідеї, пропозиції або рекомендації, враховуючи інтереси та потреби інших учасників комунікаційного процесу; уміння обирати відповідні аргументи і подавати їх у структурованій формі підвищує ефективність професійної взаємодії; управління конфліктами передбачає здатність фахівця ідентифікувати причини конфлікту, прогнозувати його розвиток, вчасно реагувати на емоційні прояви учасників та застосовувати конструктивні стратегії врегулювання. Управління конфліктами також охоплює уміння підтримувати емоційний контроль, зберігати повагу до інших і досягати компромісу; налагодження контакту передбачає здатність встановлювати довірливі стосунки, створювати сприятливу атмосферу для обміну інформацією та співпраці, адаптувати комунікативні стратегії до різних соціальних груп і культурних контекстів; гнучкість у спілкуванні дає змогу фахівцеві соціальної сфери оперативно реагувати на зміну ситуації, коригувати стиль комунікації та підходи до співрозмовників, що сприяє ефективному досягненню професійних цілей; толерантність та адаптивність забезпечують

здатність приймати відмінності у цінностях, поглядах, поведінці та емоціях інших людей, що є важливим для побудови професійних відносин у соціальній роботі (Романовська, 2013, с. 258–262).

Висновки. Отож соціокомунікативна компетентність майбутніх фахівців соціальної сфери, являється інтегративною властивістю, що забезпечує ефективну взаємодію з різними соціальними групами та індивідами та охоплює сукупність знань, умінь, навичок, цінностей і мотиваційних орієнтацій, що дають змогу усвідомлено і компетентно реалізовувати свої функції в професійній діяльності, встановлювати та підтримувати міжособистісні контакти, враховувати соціальні та культурні особливості оточення, ефективно вирішувати конфліктні ситуації, демонструвати емпатію, толерантність і професійну відповідальність. Для фахівців соціальної сфери (соціальних працівників, педагогів, психологів, фахівців служб у справах дітей) вона є базовою професійною якістю, саме тому без належного рівня розвинутої соціокомунікативної компетентності неможливо реалізувати гуманістичні принципи соціальної роботи та забезпечити реальний захист прав людини. Перспективами подальших досліджень в означеному напрямі є визначення організаційно-педагогічних умов формування соціокомунікативної компетентності майбутніх фахівців соціальної сфери.

Література

1. Айзенбарт М. М. Сутність поняття «соціально-комунікативна компетенція» в сучасній науковій парадигмі. *Молодий вчений*. 2017. № 4.3(44.3), квітень. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/4.3/1.pdf>
2. Березовська Л. Формування комунікативно-мовленнєвої компетентності соціальних працівників у процесі професійної підготовки : монографія. Івано-Франківськ : НАІР, 2020. 412 с.
3. Варецька О. В. Теоретичні і методичні засади розвитку соціальної компетентності вчителя початкової школи у системі післядипломної педагогічної освіти : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Київ, 2015. 630 с. URL: <https://uacademic.info/ua/document/0515U000811>
4. Василенко Н. В. *Наукові засади розвитку професійної соціокомунікативної компетентності керівників профільних загальноосвітніх навчальних закладів у системі післядипломної освіти* : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Київ, 2014. 40 с.
5. Годлевська Д. М. Формування комунікативної компетентності майбутніх соціальних працівників в умовах педагогічного університету : автореф. дис. ... канд. пед. наук. Київ, 2007. 20 с.
6. Глядик Б., Петришин Л., Кульчицький В., Кульчицький Т. Сутність соціокомунікативної компетентності майбутніх фахівців соціальної сфери. *Освітня аналітика України*. 2024. № 1(27). С. 34–43. DOI: <https://doi.org/10.32987/2617-8532-2024-1-34-45>
7. Карпенко О. Г. Професійна підготовка соціальних працівників в умовах університетської освіти: науково-методичний та організаційно-технологічний аспекти : монографія. Дрогобич : Коло, 2007. 374 с.

8. Ковальова О. А. Психологічні особливості розвитку соціально-комунікативної компетентності вчителів : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07. Переяслав-Хмельницький, 2018. 203 с.
9. Левус Н. І. Чинники соціально-комунікативної компетентності молоді. *Наукові студії із соціальної та політичної психології*. 2011. № 27. С. 180–189.
10. Лісовець О. В. Формування соціально-правової компетентності майбутніх соціальних працівників : монографія. Київ ; Ніжин : Лисенко М. М., 2018. 344 с.
11. Москаленко В. В. Соціальна психологія : підручник. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 688 с.
12. Міщенко І. В. Розвиток комунікативних здібностей майбутніх фахівців в умовах сучасного навчального процесу. *Соціально-педагогічні основи розвитку особистості в сучасних умовах комунікації: досвід, проблеми, перспективи: зб. матеріалів конф.* / за ред. О. А. Удалової. Дніпро : ЖУРФОНД, 2019. С. 130–132.
13. Низовець О. А. Особистісні детермінанти розвитку комунікативної компетентності майбутніх психологів : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07. Київ, 2011. 23 с.
14. Обдула Т. М. Проблема формування у молодого покоління комунікативної культури. *Соціально-педагогічні основи розвитку особистості в сучасних умовах комунікації: досвід, проблеми, перспективи: зб. матеріалів конф.* / за ред. О. А. Удалової. Дніпро : ЖУРФОНД, 2019. С. 139–144.
15. Пасічник О. О. Формування професійних комунікативних умінь майбутніх соціальних педагогів засобами навчальних тренінгів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Тернопіль, 2013. 278 с.
16. Петришин Л. Й. Мотивація як провідний чинник формування креативності майбутніх соціальних педагогів у ВНЗ. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Педагогіка. Соціальна робота*. 2013. Вип. 29. С. 146–150. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/c139fe36-d446-4775-aff9-84a83927691d/content>
17. Поліщук В. А. Теорія і методика професійної підготовки соціальних педагогів в умовах неперервної освіти : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Тернопіль, 2006. 454 с.
18. Поморова Н. А. Особливості формування комунікативних компетенцій майбутніх фахівців сфери обслуговування. *Соціально-педагогічні основи розвитку особистості в сучасних умовах комунікації: досвід, проблеми, перспективи: зб. матеріалів конф.* / за ред. О. А. Удалової. Дніпро : ЖУРФОНД, 2019. С. 370–375. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/c61a7efd-dc38-45e0-8ac3-0cd5d1c482ec/content>
19. Романовська Л. І. Розвиток комунікативної компетентності майбутніх соціальних педагогів у процесі оволодіння технологією соціально-педагогічного консультування. *Педагогічний альманах*. 2013. Вип. 19. С. 257–263. URL: <https://elar.khmnu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/6e10f578-af95-41a1-a735-d1fb54e21ff8/content>
20. Стрельбицька С. М. Формування базових компетентностей майбутніх соціальних працівників у процесі фахової підготовки : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Одеса, 2019. 318 с.
21. Стьопкіна А. С., Трубник І. В. Формування соціально-комунікативної компетентності майбутніх фахівців соціальної сфери. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2021. № 1(100). С. 247–256. DOI: <https://doi.org/10.33216/2220-6310-2021-100-1-247-256>

References

1. Aizenbart, M. M. (2017). Sutnist poniattia "sotsialno-komunikatyvna kompetentsiia" v suchasni naukovi paradyhmi [The essence of the concept of "social and communicative competence" in the modern scientific paradigm]. *Molodyi vchenyi – Young scientist*, 4.3(44.3). Retrieved from <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/4.3/1.pdf> [in Ukrainian].
2. Berezovska, L. (2020). Formuvannia komunikatyvno-movlennievoi kompetentnosti sotsialnykh pratsivnykiv u protsesi profesiinoi pidhotovky [Formation of communicative and speech competence of social workers in the process of professional training]. Ivano-Frankivsk: NAIR [in Ukrainian].
3. Varetska, O. V. (2015). Teoretychni i metodychni zasady rozvytku sotsialnoi kompetentnosti vchytelia pochatkovoї shkoly u systemi pislidyplomnoi pedahohichnoi osvity [Theoretical and methodological principles of developing social competence of primary school teachers in the system of postgraduate education]. *Doctor's thesis*. Kyiv. Retrieved from <https://uacademic.info/ua/document/0515U000811> [in Ukrainian].
4. Vasylenko, N. V. (2014). Naukovi zasady rozvytku profesiinoi sotsiokomunikatyvnoi kompetentnosti kerivnykiv profilnykh zahalnoosvitnykh navchalnykh zakladiv u systemi pislidyplomnoi osvity [Scientific principles of developing professional socio-communicative competence of heads of specialized general secondary education institutions in the system of postgraduate education]. *Extended abstract of Doctor's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
5. Hodlevska, D. M. (2007). Formuvannia komunikatyvnoi kompetentnosti maibutnykh sotsialnykh pratsivnykiv v umovakh pedahohichnoho universytetu [Formation of communicative competence of future

social workers in the conditions of a pedagogical university]. *Extended abstract of Candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].

6. Hliadyk, B., Petryshyn, L., Kulchytskyi, V., & Kulchytskyi, T. (2024). Sutnist sotsiokomunikatyvnoi kompetentnosti maibutnikh fakhivtsiv sotsialnoi sfery [The essence of socio-communicative competence of future specialists in the social sphere]. *Osvitnia analityka Ukrainy – Educational analytics of Ukraine*, 1(27), 34–43. DOI: <https://doi.org/10.32987/2617-8532-2024-1-34-45> [in Ukrainian].

7. Karpenko, O. H. (2007). Profesiina pidhotovka sotsialnykh pratsivnykiv v umovakh universytetskoï osvity: naukovo-metodychnyi ta orhanizatsiino-tekhnologichnyi aspekty [Professional training of social workers in university education: scientific-methodical and organizational-technological aspects]. Drohobych: Kolo [in Ukrainian].

8. Kovalova, O. A. (2018). Psykholohichni osoblyvosti rozvytku sotsialno-komunikatyvnoi kompetentnosti vchyteliv [Psychological features of the development of social and communicative competence of teachers]. *Candidate's thesis*. Pereiaslav-Khmelnytskyi [in Ukrainian].

9. Levus, N. I. (2011). Chynnyky sotsialno-komunikatyvnoi kompetentnosti molodi [Factors of social and communicative competence of youth]. *Naukovi studii iz sotsialnoi ta politychnoi psykholohii – Scientific studies in social and political psychology*, (27), 180–189 [in Ukrainian].

10. Lisovets, O. V. (2018). Formuvannia sotsialno-pravovoi kompetentnosti maibutnikh sotsialnykh pratsivnykiv [Formation of social and legal competence of future social workers]. Kyiv; Nizhyn: Lysenko M. M. [in Ukrainian].

11. Moskalenko, V. V. (2008). Sotsialna psykholohiia [Social psychology]. Kyiv: Tsentr uchbovoi literatury [in Ukrainian].

12. Mishchenko, I. V. (2019). Rozvytok komunikatyvnykh zdibnostei maibutnikh fakhivtsiv v umovakh suchasnoho navchalnoho protsesu [Development of communicative abilities of future specialists in the conditions of the modern educational process]. In: *Sotsialno-pedahohichni osnovy rozvytku osobystosti v suchasnykh umovakh komunikatsii – Socio-pedagogical foundations of personality development in modern communication conditions: experience, problems, prospects*. (pp. 130–132). Dnipro: ZHURFOND [in Ukrainian].

13. Nyzovets, O. A. (2011). Osobystisni determinanty rozvytku komunikatyvnoi kompetentnosti maibutnikh psykholohiv [Personal determinants of the development of communicative competence of future psychologists]. *Extended abstract of Candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].

14. Obdula, T. M. (2019). Problema formuvannia u molodoho pokolinnia komunikatyvnoi kultury [The problem of forming communicative culture among the younger generation]. In: *Sotsialno-pedahohichni osnovy rozvytku osobystosti v suchasnykh umovakh komunikatsii*. (pp. 139–144). Dnipro: ZHURFOND [in Ukrainian].

15. Pasichnyk, O. O. (2013). Formuvannia profesiinykh komunikatyvnykh umin maibutnikh sotsialnykh pedahohiv zasobamy navchalnykh treninhiv [Formation of professional communicative skills of future social pedagogues by means of educational trainings]. *Candidate's thesis*. Ternopil [in Ukrainian].

16. Petryshyn, L. Y. (2013). Motyvatsiia yak providnyi chynnyk formuvannia kreatyvnosti maibutnikh sotsialnykh pedahohiv u VNZ [Motivation as a leading factor in the formation of creativity of future social pedagogues in higher education institutions]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Serii: Pedahohika. Sotsialna robota – Scientific Bulletin of Uzhhorod University. Series: Pedagogy. Social work*, (29), 146–150. Retrieved from <https://dspace.uzhnu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/c139fe36-d446-4775-aff9-84a83927691d/content> [in Ukrainian].

17. Polishchuk, V. A. (2006). Teoriia i metodyka profesiinoï pidhotovky sotsialnykh pedahohiv v umovakh neperervnoi osvity [Theory and methodology of professional training of social pedagogues in the system of lifelong education]. *Doctor's thesis*. Ternopil [in Ukrainian].

18. Pomorova, N. A. (2019). Osoblyvosti formuvannia komunikatyvnykh kompetentsii maibutnikh fakhivtsiv sfery obsluhovuvannia [Peculiarities of forming communicative competencies of future service sector specialists]. In: *Sotsialno-pedahohichni osnovy rozvytku osobystosti v suchasnykh umovakh komunikatsii – Socio-pedagogical foundations of personality development in modern communication conditions: experience, problems, prospects: a collection of conference materials*. (pp. 370–375). Dnipro: ZHURFOND. Retrieved from <https://dspace.uzhnu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/c61a7efd-dc38-45e0-8ac3-0cd5d1c482ec/content> [in Ukrainian].

19. Romanovska, L. I. (2013). Rozvytok komunikatyvnoi kompetentnosti maibutnikh sotsialnykh pedahohiv u protsesi ovolodinnia tekhnolohiieiu sotsialno-pedahohichnoho konsultuvannia [Development of communicative competence of future social pedagogues in the process of mastering social-pedagogical counseling technology]. *Pedahohichniy almanakh – Pedagogical almanac*, (19), 257–263. Retrieved from <https://elar.khmnu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/6e10f578-af95-41a1-a735-d1fb54e21ff8/content> [in Ukrainian].

20. Strelbytska, S. M. (2019). Formuvannia bazovykh kompetentnostei maibutnikh sotsialnykh pratsivnykiv u protsesi fakhovoi pidhotovky [Formation of basic competencies of future social workers in the process of professional training]. *Candidate's thesis*. Odesa [in Ukrainian].

21. Stopkina, A. S., & Trubnyk, I. V. (2021). Formuvannia sotsialno-komunikatyvnoi kompetentnosti maibutnikh fakhivtsiv sotsialnoi sfery [Formation of socio-communicative competence of future specialists in the social sphere]. *Dukhovnist osobystosti: metodolohiia, teoriia i praktyka – Spirituality of a personality: methodology, theory and practice*, 1(100), 247–256. DOI: <https://doi.org/10.33216/2220-6310-2021-100-1-247-256> [in Ukrainian].

Глядик Б. М. Структурні складові соціокомунікативної компетентності майбутніх фахівців соціальної сфери

У статті проаналізовано ключові характеристики соціокомунікативної компетентності та здійснено аналіз її структурних складових. Наголошено, що соціокомунікативна компетентність розглядається як складний багатовимірний психолого-педагогічний феномен, який інтегрує знання соціальних норм і правил взаємодії, уміння адекватно застосовувати вербальні та невербальні засоби спілкування, готовність до конструктивної взаємодії з різними соціальними групами та типами особистостей, навички саморегуляції, а також розвиненість емпатії, толерантності й емоційного інтелекту. Подано авторське трактування соціокомунікативної компетентності, як комплексу знань, навичок та особистісних якостей, що дозволяє ефективно взаємодіяти з людьми, розуміти їхні потреби та проблеми, будувати довірливі стосунки та сприяти соціальній адаптації клієнтів, забезпечуючи якісне надання допомоги та послуг у різноманітних соціальних контекстах, від індивідуальних до групових та громадських. Конкретизовано, що ефективна діяльність майбутніх фахівців соціальної сфери у професійному середовищі та соціальному оточенні залежить від соціокомунікативної компетентності фахівця, яка охоплює комплекс знань, умінь і навичок, що і визначають поведінку у різноманітних соціальних та професійних ситуаціях.

Окреслено взаємопов'язані структурні складові соціокомунікативної компетентності: мотиваційно-ціннісний, який спрямовує діяльність фахівця на реалізацію професійних і гуманістичних цінностей; емоційно-вольовий, що забезпечує стресостійкість, цілеспрямованість і самоконтроль; соціально-перцептивний, що дає змогу адекватно оцінювати емоційний стан, потреби та мотиви оточуючих, проявляти емпатію та готовність; комунікативний, який охоплює вербальні та невербальні навички, ведення діалогу, консультування, аргументацію, гнучкість, толерантність і адаптивність у взаємодії.

Ключові слова: компетентність, соціокомунікативна компетентність, комунікативна компетентність, спілкування, майбутні фахівці соціальної сфери, соціальні працівники, здобувачі вищої освіти, професійна підготовка.

Hliadyk B. M. Structural components of socio-communicative competence of future social workers

The article analyzes the key characteristics of socio-communicative competence and its structural components. It emphasizes that socio-communicative competence is considered a complex multidimensional psychological and pedagogical phenomenon that integrates knowledge of social norms and rules of interaction, the ability to adequately use verbal and nonverbal means of communication, readiness for constructive interaction with different social groups and personality types, self-regulation skills, as well as developed empathy, tolerance, and emotional intelligence. The author presents his interpretation of sociocommunicative competence as a complex of knowledge, skills, and personal qualities that allows one to interact effectively with people, understand their needs and problems, build trusting relationships, and promote the social adaptation of clients, ensuring the high-quality provision of assistance and services in various social contexts, from individual to group and community. It has been specified that the effective activity of future specialists in the social sphere within the professional environment and social surroundings depends on the socio-communicative competence of the specialist, which encompasses a set of knowledge, abilities, and skills that determine behavior in various social and professional situations.

The interrelated structural components of socio-communicative competence are outlined: motivational-value, which directs the specialist's activities towards the realization of professional and humanistic values; emotional-volitional, which ensures stress resistance, purposefulness, and self-control; social-perceptive, which enables adequate assessment of the emotional state, needs, and motives of others, as well as empathy and tact; communicative, which encompasses verbal and nonverbal skills, dialogue, counseling, argumentation, flexibility, tolerance, and adaptability in interaction.

Key words: competence, socio-communicative competence, communicative competence, communication, future social workers, social workers, higher education students, professional training.

Дата першого надходження статті до видання: 10.02.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 12.03.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 31.05.2026

